

۱۰۹۰

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج

دستور العمل برگزاری تور آموزشی

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

۱۴۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج

دستورالعمل برگزاری تور آموزشی

نویسنده:

محمد رضا شاه پسند

۱۴۰۱

سرشناسه	: شاه‌پسند، محمدرضا، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: دستورالعمل برگزاری تور آموزشی/نویسنده محمدرضا شاه‌پسند؛ تهیه کننده معاونت ترویج و آموزش کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت ترویج و آموزش کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۶۸ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۵۹۵۶-۴۰-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه:ص:۶۶-۶۷.
موضوع	: کشاورزی -- ایران -- آموزش -- Agricultural education -- کشاورزی -- ترویج -- Agricultural extension work کشاورزی -- کارگاهها -- Agricultural extension work -- Workshops
شناسه افزوده	: سازمان ترویج، آموزش و تحقیقات کشاورزی، معاونت ترویج و آموزش - نشر آموزش کشاورزی
شناسه افزوده	: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
رده بندی کنگره	: ۵۵۴۴/۵
رده بندی دیویی	: ۶۳۰/۷۱۵۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۰۶۸۲۴۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

ISBN: 978-622-5956-40-7

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۹۵۶-۴۰-۷

نشر آموزش کشاورزی

عنوان: دستورالعمل برگزاری تور آموزشی
نویسنده: محمدرضا شاه‌پسند
مدیر داخلی: ویدا همتی
سروراستار: نصیبه پورفاتح
ویراستار ترویجی: سعیده اجاقی
تهیه شده در: معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
ناشر: نشر آموزش کشاورزی
صفحه آرا: سبا سادات کرمانی پوربقایی
شمارگان: محدود
نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۱
مسئولیت درستی مطالب با نویسنده است.

شماره ثبت در مرکز فن آوری اطلاعات و اطلاع رسانی کشاورزی ۶۳۷۰۸ به تاریخ ۱۴۰۱/۰۹/۲۸ است.

نشانی: تهران، خیابان آزادی، بین نواب و رودکی، پلاک ۲۰۵، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی
 تلفن: ۶۶۴۳۰۴۶۵ | تلفکس: ۶۶۴۳۰۴۶۴ | کد پستی: ۱۴۵۷۸۹۶۶۸

مخاطبان:

- ◆ کشاورزان،
- ◆ باغداران،
- ◆ کارشناسان،
- ◆ مروجان پهنه‌های تولیدی

اهداف آموزشی:

- ◆ شما پس از مطالعه این دستنامه؛ با اهداف، اصول و فرآیند برگزاری تور آموزشی آشنا خواهید شد و همچنین قادر به برگزاری یک تور آموزشی خواهید بود.

فهرست

صفحه

عنوان

۹	مقدمه
۱۰	تعریف تور
۱۱	اهداف
۱۲	اصول اجرایی تورهای آموزشی
۱۷	انواع تور آموزشی
۱۸	اجزای تشکیل دهنده تور
	الف) محل بازدید (شرکت یا موسسه خصوصی / مرکز آموزش)
۱۸	
	ب) مرکز آموزش
۲۰	
	ج) شرکت یا موسسه برگزار کننده
۲۱	
	د) موضوعات فنی و تخصصی
۲۵	
	ه) حمل و نقل
۲۶	
	و) محل اقامت
۲۶	
	ز) تغذیه
۲۶	
	ح) فضای حرکت بازدیدکنندگان
۲۷	
	ط) جاذبه ها
۲۷	
	مراحل اجرای تور آموزشی
۲۸	
	الف) فعالیت های قبل از تور آموزشی
۲۸	

- ۴۵.....فعالیت‌های ضمن تور آموزشی
- ۵۸.....فعالیت‌ها پس از تور آموزشی
- ۶۱.....سایر اقدامات قابل اجرا در تور آموزشی
- ۶۲.....محاسن و مزایای تور آموزشی
- ۶۳.....محدودیت‌ها و مشکلات تور آموزشی
- ۶۴.....جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
- ۶۶.....فهرست منابع:

مقدمه

امروزه کلاس‌ها و مراکز آموزشی تنها مکان برای تقویت دانش و توانمندی فراگیران نیستند، بلکه محیط‌های خارج از کلاس نیز می‌توانند به عنوان یک مکان آموزشی با جذابیت‌های بصری بیشتر مورد استفاده قرار گیرد. کشاورزان و تولیدکنندگان انتظار دارند که حوزه‌های ترویج و آموزش بتوانند به بهبود تجارب و اطلاعات آنها در خارج از محیط‌های آموزش رسمی و در عرصه‌های تولیدی بپردازند. زیرا ممکن است به سبب محدودیت‌های موجود در مراکز آموزشی و ترویجی، امکان دستیابی به تجارب دست اول و شخصی برای کشاورزان در این مراکز وجود نداشته باشد. تور آموزشی به کشاورزان امکان می‌دهد که از طریق مشاهده دستاوردهای پژوهشی، وقایع، فعالیت‌ها، تجارب، ادوات و دستگاه‌ها و اقدامات عملی، دانش و توانمندی خویش را افزایش دهند.

تعریف تور

تور در لغت به معنی، گشت و سیاحت است، ولی تعریف آن در حوزه آموزش عبارت است از: فعالیتی تجربی و عملی، که در خارج از فضای کلاس آموزشی و ترویجی و حتی آزمایشگاه یا کتابخانه صورت می‌گیرد و شامل؛ دریافت اطلاعات مستقیم و دست اول درباره یک مساله، یافته پژوهشی یا تجربه ارزنده، از طریق مشاهده، مصاحبه، یادداشت‌برداری، پرسش و پاسخ و سایر فنون دریافت اطلاعات است. تور آموزشی می‌تواند شامل دیدار از یک مزرعه، باغ، نمایشگاه، کارخانه، واحد تولیدی دام و شیلات و... باشد. در این روش، برنامه‌ریزان با بردن فراگیران به عرصه‌های واقعی آنان را با مفاهیم عینی و تجارب اثبات شده آشنا می‌سازند.

همچنین می‌توان گفت که تور آموزشی، «مجموعه‌ای از عناصر شامل؛ محل بازدید، موضوعات تخصصی و فنی، افراد باتجربه و صاحب‌نظر، محل اقامت، حمل و نقل، تغذیه و که از سوی یک موسسه یا شرکت برای یک گروه تأمین و برنامه‌ریزی می‌شود، تا آنها بتوانند بر اساس انتظارات به اهداف مورد نظر دست یابند».

اما در یک تعریف عملیاتی تور آموزشی کشاورزی؛ مجموعه اقداماتی است که با رویکرد توانمندسازی، اجرا، نظارت، حمایت و هدایت می‌شود، تا بازدیدکنندگان بتوانند از دستاوردهای تحقیقاتی و تجارب مفید که در عرصه‌های تولیدی عملیاتی شده‌اند بر اساس یک فرایند مشخص بازدید کنند، که این امر بتواند باعث تغییر در نگرش، افزایش دانش و حتی مهارت آنها شود.

اهداف

- هدف از برگزاری تورهای آموزشی به شرح ذیل است.
- ارایه راهکارهای تخصصی در راستای استفاده کاراو
- ثمربخش از علوم و فناوری های نوین
- به اشتراک گذاردن دانش و تجارب فنی و تخصصی
- (ترویج فرهنگ تبادل تجربه و دانش) و تسهیل ارتباط با
- تولیدکنندگان برتر کشور
- آشنایی با تجربیات پیاده سازی الگوی مناسب تولید و
- کشت در عرصه‌های تولیدی واقعی و معرفی تجارب برتر کشور
- تبادل دستاوردها و تجارب فنی و تخصصی در زمینه
- بکارگیری و بهره‌مندی از کاربردها و مزایای کشاورزی
- حرفه‌ای

- اجرای راهکارهای مناسب به منظور بکارگیری و بهره‌مندی از کاربردها و مزایای کشاورزی حرفه‌ای
- اجرای برنامه توسعه مهارت‌های کاربردی مدیران، کارشناسان و بهره‌برداران
- آشنایی نزدیک با توان مدیریتی، فعالیت‌ها و موفقیت‌های همکاران توانمند در سراسر کشور
- فراهم نمودن زمینه‌های حرکت به سمت کشاورزی دانش‌بنیان و بهبود و ارتقای سطح کیفی تولیدات موجود
- الگوگیری و الگوپذیری از کشاورزان پیشرو

اصول اجرایی تورهای آموزشی

در روش‌ها و روند فعالیت‌های آموزشی و ترویجی کشاورزی، از روش‌های چهره به چهره تا روش‌های گروهی مشارکتی، نظامی وجود دارد که تلاش می‌کند تا با انتقال دانش فنی و تخصصی باعث افزایش کمیت و کیفیت محصول شود. در موارد زیادی در اجرای فعالیت‌های آموزشی و ترویجی، با وجود تدوین اهداف و اقدامات مطلوب و مناسب، مخاطبان به دلایل عدیده، از جمله نامتناسب بودن آموخته‌ها با شرایط واحد تولیدی آنان، مشکلات و مسایل متعدد تولیدی و همخوانی ناچیز

روش‌ها با نیازهای آنان، اثربخشی روش‌ها نامطلوب بوده است. بررسی دقیق موضوع نشان می‌دهد که محورهای بنیادین تدوین این روش، انتقال یافته‌های تحقیقاتی، دانش و تجربه کشاورزی به کشاورزان است. در این روش باید اصول زیر مورد توجه قرار گیرند:

(۱) محوریت بخش خصوصی در اجرا: در تور آموزشی بخش خصوصی به‌عنوان واحد انتقال یافته، دانش و تجربه کشاورزی تلقی می‌شود و محور فعالیت‌ها، واحدهای تولیدی آنان و یا واحدهایی است که آنها مدیریت آن را بر عهده دارند. همچنین در این روش، برنامه‌ها در جهت پاسخ به مسائل مدیریتی کشاورزان و مدیران واحدهای تولیدی طراحی و تدوین می‌شود. کشاورزان شرکت‌کننده در تور می‌توانند به شکلی کاملاً تخصصی در خصوص فعالیت‌های ارائه شده و تکنیک‌های مدنظر به منظور بکارگیری در واحد تولیدی خویش در هر بخش تصمیم بگیرند. در این روش، بخش خصوصی در تعامل با کشاورزان و با همکاری و مشارکت بخش آموزش و تحقیقات، توصیه‌ها و تجارب لازم برای حل مسایل و مشکلات تولیدی را به بازدیدکنندگان ارائه می‌کند.

۲) یادگیری گروهی! در روش تور آموزشی انتقال یافته‌های تحقیقاتی، دانش فنی و تجربی کشاورزان با تسهیلگری و هدایت کارشناسان آموزش صورت می‌گیرد. بازدیدکنندگان پس از آنکه تجربه در قالب توصیه یا فن در بخش اجرایی تور آموزشی پیاده‌سازی شده، تصمیم می‌گیرند که بر اساس شرایط تولیدی خود آن را عملیاتی کنند. حتی می‌توانند به آزمایشات مقایسه‌ای نیز در مواردی که اختلاف در شرایط محل اجرای تور آموزشی و واحد تولیدی آنان وجود دارد اقدام نمایند. در این روش ممکن است برخی از بازدیدکنندگان نیز تجارب ارزشمندی داشته باشند که حتی برای برگزارکنندگان نیز جدید باشد، بنابر این در طی تور آموزشی ارائه تجارب جدید، می‌تواند منتج به افزایش محتوای تور آموزشی شود، در این حال یک گروه یادگیری چندجانبه تشکیل خواهد شد که این امر باعث اعتماد به نفس کشاورزان در انتقال دانش و تجربه می‌شود.

۳) نقش تسهیلگری کارشناسان آموزش: در تور آموزشی، کارشناسان آموزش به جای انتقال دانش و فناوری، نقش تسهیلگری برای انتقال دانش توسط برگزارکنندگان را بر عهده می‌گیرند و فرایند یادگیری را در طی بازدید هدایت

می‌کنند. کارشناسان آموزش در قالب تسهیلگر کمک می‌کنند تا یافته‌های تحقیقاتی و تجارب برگزارکنندگان تبدیل به فن و تکنیک قابل انتقال شوند. این فنون در تور آموزشی عملیاتی می‌شوند، تا بازدیدکنندگان بتوانند با کسب آگاهی و دانش لازم آنها را در واحدهای تولیدی خود بکار گیرند.

۴) هدایت، حمایت و نظارت بر اجرا توسط

بخش آموزش دولتی: در تور آموزشی بخش دولتی بطور مستقیم در اجرا دخالت نمی‌کند، بلکه بیشتر حمایت، هدایت و نظارت بر اجرا را بر عهده می‌گیرد. در تور آموزشی کشاورزان ضمن شرکت در بازدید باید توان تصمیم‌گیری بر مبنای دانش و تجربه کسب شده را به دست آورند و بتوانند آن را در واحدهای تولیدی خود عملیاتی کنند و همانند برگزارکنندگان واحد خود را مدیریت نمایند. موارد فوق با مشارکت جدی بخش دولتی به عنوان هدایتگر، حامی و ناظر صورت می‌گیرد. همچنین در این روش فرآیند یادگیری به شکلی نظام‌مند همه ذینفعان تور آموزشی شامل؛ کارشناسان، مروجان و کشاورزان را در بر گرفته و برای افزایش دانش و آگاهی آنان برنامه مشخصی را تدوین و طراحی می‌نماید.

۵) خودیاری و همیاری: رهیافت تور آموزشی مبتنی بر مشارکت افراد علاقمند و دارای دانش و تجربه در جوامع کشاورزی است. در این روش برگزارکنندگان ضمن تلاش در زمینه انتقال و توسعه تجارب و دانش فنی تخصصی به کشاورزان، برنامه ریزی لازم برای جلب مشارکت محققان، موسسات و شرکت‌های دارای تجربه و دانش و سایر کشاورزان را نیز انجام می‌دهند. در این رهیافت تلاش می‌شود تا کشاورزان بازدیدکننده با بکارگیری توصیه‌ها کمیت و کیفیت محصولات خود را افزایش دهند و به سایر کشاورزان نیز در این خصوص مساعدت نمایند.

۶) مشارکت و کار گروهی: در تور آموزشی مبنای اصلی اقدام، مشارکت موسسات، شرکت‌ها، محققان، کارشناسان و کشاورزان در کنار همکاری بخش دولتی است، زیرا کشاورزان در فعالیت‌های مشارکتی به عنوان مولفه‌ای موثر برای گسترش و توسعه دانش فنی و تخصصی و کار گروهی مورد توجه قرار می‌گیرند. همچنین در تور آموزشی تأکید ویژه‌ای بر کار جمعی صورت گرفته است، تا بتوان با همکاری ذینفعان بخش دولتی و غیردولتی نسبت به شناسایی و تحلیل مسایل و ارائه راهکار مناسب اقدام نمود.

۷) **ترجیح بازار:** امروزه بازار، متقاضی محصولات است که ضمن دارا بودن کیفیت، طعم و رنگ مناسب و مطبوع، مراقبت های زیست محیطی نیز در تولید آن در نظر گرفته شده باشد. کسب کیفیت های بازارپسند تنها با استفاده از روش های پایدار مقدور است و تور آموزشی اقدامات و فنونی را پیشنهاد می کند که پدیدارند. در این روش اولویت های بازار مدنظر قرار می گیرند و سعی می شود، اهداف و روش ها با اولویت ها و نیازهای بازار منطبق شود.

انواع تور آموزشی

تور آموزشی را از نظر زمان می توان به دو نوع زیر تقسیم کرد:

۱- **تور آموزشی کوتاه مدت (روزانه):** این نوع تور آموزشی، شامل موضوعاتی مانند بازدید از یک مزرعه، باغ، نمایشگاه، کارخانه و غیره است و چون تجارب دست اول و قابل رویت را نشان می دهد، برای کشاورزان و بازدیدکنندگان بسیار مفید است؛ اگر بتوان این تور آموزشی را بصورت تکمیلی با روش های آموزشی نظری اجرا کرد، اثربخشی آن نیز افزایش خواهد یافت.

۲- تور آموزشی میان مدت (هفتگی): بازدید از یافته‌های پژوهشی یا تجارب ارزنده برون استانی یا منطقه‌ای در حوزه کشاورزی، زمان‌های خاصی را نیاز دارد. از تور آموزشی هفتگی به عنوان یک روش موثر در بکارگیری آموخته‌های نظری و کاربردی آن‌ها در محیط واقعی یاد می‌شود.

اجزای تشکیل دهنده تور

به منظور برنامه‌ریزی برای اجرای تور آموزشی باید اجزای تشکیل دهنده تور مشخص شده و برای اجرا آماده‌سازی شوند، این اجزاء شامل موارد زیر هستند:

الف) محل بازدید (شرکت یا موسسه خصوصی / مرکز آموزش)

محلی که برای برگزاری تور آموزشی انتخاب می‌شود باید واجد شرایط زیر باشد:

۱) برگزارکنندگان تور آموزشی در انتخاب محل باید دقت کنند که فضای لازم برای کاربرد، اشاعه و گسترش فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌ها را داشته باشد.

۲) واحدی که برای برگزاری تور انتخاب می‌شود باید از نظر شرایط و امکانات، مشابه واحدهای بازدیدکنندگان باشد.

۳) محل برگزاری تور آموزشی باید از منظر شرکت کنندگان دارای اشتها علمی و تخصصی بوده و مسئولین آن علاقمند به اجرای تور باشند.

۴) محل اجرای تور آموزشی باید دارای دسترسی آسان بوده و به راحتی در معرض دید و روئیت حتی برای رهگذران باشد.

۵) فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌های پیاده شده در تور آموزشی باید همخوان با سطح فناوری‌های بکارگیری شده توسط مخاطبان باشد.

۶) فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌های پیاده شده در تور آموزشی باید بر اساس نیازسنجی منطقه‌ای و اولویت‌های ملی بخش کشاورزی انتخاب شوند.

۷) فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌های پیاده شده در تور آموزشی با الگوی کلی توسعه منطقه مغایرت نداشته باشد.

۸) فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌های پیاده شده در تور آموزشی با فرهنگ و سنن اجتماعی کشور منافات نداشته باشد.

۹) باید اطمینان حاصل شود که علاقمندان به فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌های پیاده شده در تور آموزشی می‌توانند در حد لازم به این موارد در مؤسسات یا بازار، دسترسی داشته باشند.

۱۰) فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌های پیاده شده در تور آموزشی باید دارای توجیه اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی باشند.

۱۱) کارگروه‌های تخصصی مراکز آموزشی، موسسات تخصصی و بخش خصوصی باید در پیاده‌سازی و عملیاتی کردن فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌ها در تور آموزشی همکاری نمایند.

۱۲) برنامه‌ریزی و اقدام لازم برای اطلاع‌رسانی و مستندسازی نتایج توسعه فناوری‌ها، تجارب و توصیه‌های پیاده شده در تور آموزشی توسط مراکز آموزشی صورت می‌گیرد.

ب) مرکز آموزش

محیط‌های آموزشی بیشترین اثر و نقش را بر ذهنیت و توانمندی فراگیران بر عهده دارند. بر این اساس اثربخشی رویکردهای جاری مراکز آموزشی مورد تردید قرار گرفته و طراحی مراکز، مبتنی بر طراحی خلاقانه‌تر، محیط آموزشی با پلان باز، توجه به تمامیت و جوانب مختلف شخصیت فراگیران، جایگزینی کلاس‌های آرام و منظم با محل بحث‌های گروهی و تبدیل محیط‌های داخل مراکز آموزشی به اجتماعاتی با فضای گرم، امن و مشارکتی و فعال شد. در ادامه تلاش برای تبدیل فضای واقعی کسب و

کار و تولید به محیط آموزشی نیز به یکی از اولویت‌ها تبدیل شد، تا مراکز بتوانند در قالب روش‌های فعال به فراگیران تجارب دست‌اول را ارائه نمایند. بر این اساس رویکرد تور می‌تواند در توانمندسازی مخاطبان موثر باشد، که در این خصوص مراکز آموزشی باید وظایف زیر را انجام دهند:

- ۱) تدوین و ابلاغ سیاست‌ها و دستورالعمل‌ها.
- ۲) مشارکت در تعیین اولویت‌ها، فناوری‌ها و تجارب مناسب برای پیاده‌سازی در تور آموزشی
- ۳) انجام هماهنگی‌های لازم با برگزارکنندگان و تعیین بازدیدکنندگان از نظر سطح توسعه فناوری
- ۴) تعیین کارشناسان آموزش برای تور به منظور هماهنگی، پیگیری و نظارت بر اجرای تور
- ۵) نظارت بر عملیاتی شدن تور بر اساس شیوه‌نامه اجرائی
- ۶) تشکیل کارگروه‌های فنی ویژه در مرکز برای حمایت در هر یک از زیربخش‌های موضوعی تورهای آموزشی
- ۷) بررسی و سنجش اثربخشی تورهای آموزشی

ج) شرکت یا موسسه برگزار کننده

تور آموزشی یکی از روش‌های اصلی در نمایش توان و ظرفیت بخش کشاورزی در حوزه تولید است که معمولاً

در سطح تجاری اجرایی می‌شود و رویکرد آن تبدیل شدن واحدهای تولیدی به بنگاه‌های تجاری پایدار است، تا جایی که استفاده از نهاده‌ها، انتخاب محصول و ارتباط تجاری تحت تاثیر تصمیمات مبتنی بر بازار قرار گیرد. موسسات یا شرکت‌های برگزارکننده تور باید از نظر توان تخصصی در حد قابل قبولی باشند و از نظر صلاحیت فنی و توان عملی نیز شرایط لازم را داشته باشند، که تشخیص این امر بر عهده مرکز آموزش ناظر خواهد بود. موسسات یا شرکت‌های برگزارکننده تور باید از مدیریت مناسبی در برگزاری تور برخوردار باشند؛ آنان باید قادر به کسب خلاقیت‌ها، سازماندهی تور و تولیدات و پیش بینی خطرات و شناخت بازار باشند. برگزارکنندگان تور باید دانش کافی در خصوص مدیریت بهتر واحدهای تولیدی داشته باشند و بدانند چگونه فرایند تولید را به بهترین روش ممکن طراحی، سازماندهی و مدیریت کنند. برای برگزارکنندگان این موارد شامل مجموعه‌ای از تصمیمات مدیریتی است که مرتبط با چگونگی تولید، تسلط بر علم سازماندهی و کنترل منابع برای واحد تولیدی، چگونگی رقابت در بازار، چگونگی مدیریت منابع مالی و میزان سرمایه‌گذاری در تنوع تولید، چگونگی سازماندهی بنگاه تولیدی است.

اطلاعات مناسب زیربنای تصمیمات برگزارکنندگان هستند و می‌تواند نقش مستقیمی در بهبود مدیریت واحد تولیدی داشته باشد، مهارت‌های بیشتر در بهره‌گیری از داده‌ها و اطلاعات موجب تصمیم‌گیری بهتری از جانب آنان خواهد بود، آنها باید واجد شرایط زیر باشند:

(۱) صلاحیت علمی و تخصصی: یعنی باید درک مناسبی از مفاهیم فنی و تخصصی تولید تجاری، اقتصاد و تخصص در مدیریت کسب و کار واحد تولیدی داشته باشند. برگزارکنندگان نیاز به درک مفاهیم، ابزارها و فنون منظم و مهارت‌های لازم برای ارائه مشاوره عملی و مفید به کشاورزان را نیز خواهند داشت.

(۲) توان عملیاتی و اجرایی: برگزاری تور آموزشی نیازمند تجربه و مهارت کافی در عملیات کشاورزی است، همچنین پیش‌بینی برگزاری تور نیز نیازمند وجود افراد باتجربه و متخصص امور آموزشی است.

(۳) توانایی ایجاد اعتماد به نفس در کشاورزان: برگزارکنندگان نیازمند کسب احترام از جانب کشاورزان بازدیدکننده هستند، که این می‌تواند با درک زمینه فعالیت‌های تولیدی، درک اندیشه کشاورزان و ارائه مشاوره حرفه‌ای مطلوب و قابل درک انجام شود. آنان نیازمند

ایجاد فضای مناسب برای کشاورزان بازدیدکننده در بیان مسایل واحد تولیدی خویش و موقعیت های دشوار هستند (به خصوص در طول بحث های گروهی)، همچنین برگزارکنندگان باید آمادگی ورود به بحث در این شرایط و تسهیل کار گروهی را داشته باشند.

۴) توانایی انتقال نتایج تحقیقاتی یا تجارب:

برگزارکنندگان تور آموزشی صرفاً نباید توصیه کنند، بلکه باید به کشاورزان آموزش دهند تا با استدلال های اقتصادی تصمیم بگیرند، در تور آموزشی موسسات و شرکت های مجری نقش مربی و آموزشگر را بر عهده دارد.

۵) احساس مسئولیت: هر چند کشاورزان

بازدیدکننده خودشان تصمیم می گیرند که چگونه واحد تولیدی خود را مدیریت کنند، اما برگزارکنندگان نیز برخی از مسئولیت ها را به عهده دارند. به همین دلیل آنان باید در ارائه فنون و تکنیک ها محتاط و در برابر نتایج حاصل از پیاده سازی آن مسئول باشند.

۶) روحیه کار تیمی: شرکت ها و موسسات مجری

باید بدانند که در تور آموزشی در یک گروه با کشاورزان و حتی کارشناسان بخش های اجرایی کار می کنند، بنابر این باید قادر به القای روحیه کار تیمی و گروهی در گروه های شکل گرفته نیز باشند.

د) موضوعات فنی و تخصصی

تعیین موضوعات فنی و تخصصی برای تور آموزشی یکی از اولویتهای اصلی است، که باید توسط برگزارکنندگان، مرکز آموزش و بر اساس سیاستهای بخش صورت گیرد. بخشهای اجرایی و تحقیقاتی می توانند به برگزارکنندگان تورهای آموزشی در زمینه انتخاب موضوعات مشاوره دهند. بر این اساس می توان متناسب با نیازهای بخش کشاورزی شرکتها یا موسسات مطلوب را برای برگزاری تور انتخاب کرد. در تعیین موضوعات باید به اصول زیر توجه نمود:

۱. متناسب با شرایط و نیازهای بخش کشاورزی باشد.
 ۲. دانش فنی تأیید شده، یافته تحقیقاتی مصوب و یا تجارب آزمون شده در این حوزه برای عملیاتی شدن وجود داشته باشد.

۳. در شرایط مخاطبین قابلیت کاربرد و اجرا داشته باشد.
 ۴. تکنیکها و فنون تدوین شده برای مدیریت واحد تولیدی، باید متناسب با سطح پیچیدگی محیط و نظامهای تولیدی کشاورزان باشد.

۵. هر تکنیک یا فن باید بصورت شفاف تعریف شود، شرایط پیاده سازی آن بیان شود و مشخص شود در چه زمانی، توسط چه کسی و در چه مکانی باید اجرایی

شود. بهتر است برای تکنیک‌ها و فنون جداول مشخصی تدوین و مراحل اجرایی هر فن در جدول تعیین شود و این جداول در اختیار بازدیدکنندگان قرار گیرد.

ه) حمل و نقل

این مرحله خود می‌تواند شامل موارد زیر است.

- ◀ ایاب و ذهاب به محل تور
- ◀ ایاب و ذهاب در داخل تور
- ◀ ترکیبی از آنها

و) محل اقامت

برنامه‌ریزی برای اسکان مدعوین و مکان آن بر عهده شرکت یا موسسه مجری است. این مکان باید کمترین فاصله با محل برگزاری تور را داشته باشد و متناسب با مخاطبان امکانات لازم در آن مهیا باشد.

ز) تغذیه

انواع خدمات به منظور تغییر ذائقه بازدیدکنندگان و شرکت‌کنندگان در طول مسیر بازدید، محل کارگاه آموزشی، سالن اصلی تور و تمهید صبحانه، نهار و شام نیز بخشی از بسته تور آموزشی خواهد بود. توصیه

می‌شود که در تدارک تغذیه در طول بازدید در صورت امکان از محصولات کشاورزی موضوع تور برای پذیرایی استفاده شود.

ح) فضای حرکت بازدیدکنندگان

ارائه خدمات در بازدید از مجموعه عرصه‌های تولیدی، نتایج پژوهشی و تجربی و دادن اطلاعات لازم به بازدیدکنندگان را شامل می‌شود. فضای حرکت باید به گونه‌ای جذاب و هدفمند طراحی شود و موضوعات مرتبط با یکدیگر در یک مسیر پیش‌بینی شوند. استفاده از نقشه راهنما و ارائه توصیه‌های کاربردی و اثربخش در طول مسیر بر جذابیت مسیر می‌افزاید.

ط) جاذبه‌ها

برنامه‌ریزی برای بازدید از دستاوردهای پژوهشی و تجربی بر عهده شرکت یا موسسه مجری است. انتخاب مسیر مناسب، تعیین مکان‌های مناسب برای بحث و حتی پذیرایی در طول مسیر، دادن اطلاعات تکمیلی از طریق بنرها و استندها و ... می‌تواند بر جذابیت بازدید بیافزاید.

مراحل اجرای تور آموزشی

اجرای تور آموزشی از نظر برنامه‌ریزی به سه مرحله زیر تقسیم می‌شود:

الف) فعالیت‌های قبل از تور آموزشی

آمادگی برای تور آموزشی همانند آمادگی برای سایر فعالیت‌های آموزشی است، اما در هر تور آموزشی مواردی وجود دارد که حتماً باید به آن توجه شود. برای بالا بردن کیفیت تور آموزشی و جلوگیری از برخی مشکلات احتمالی باید در این مرحله اقدامات زیر به عمل آید:

۱) تعیین عناوین و اولویت‌های موضوعی و محصولی

برای برگزاری تور آموزشی

بررسی شرایط محلی و منطقه‌ای و امکان‌سنجی درباره ویژگی‌های موردنیاز برای پیاده‌سازی موضوع‌ها، پس از تعیین اولویت مسایل و تعریف چارچوب کلی آن از لحاظ مشخصات محصول، موانع اساسی تولید و فناوری‌های جدید انجام می‌شود. در این قسمت مباحثی چون؛ سوابق اجرایی موضوع، مطالعات و تحقیقات انجام شده و بررسی‌های مالی تحلیل می‌شود (جدول ۱). هدف این مرحله تعیین نیازهای واقعی گروه‌های جامعه کشاورزی

مخاطب است که سرانجام پایه برنامه های آموزشی تور را تشکیل خواهند داد. این امر از طریق مطالعه و بررسی داده های دست دوم و اجرای ارزیابی های مشارکتی همچون ارزیابی مشارکتی روستایی امکان پذیر است. نتیجه بررسی های فوق منتج به انتخاب موضوع تور آموزشی می شود، که باید متناسب با شرایط و قابلیت های محل اجرا (مرکز آموزش) باشد. محصولات و موضوعات تور، ضمن منطبق بودن با اولویت ها و سیاست های وزارت متبوع باید از محصولات غالب و اقتصادی منطقه نیز باشند. همچنین در هنگام انتخاب موضوع باید دقت شود که در این حوزه ها شرکت یا موسسه داوطلب برای اجرا وجود داشته باشد.

جدول ۱- عناوین موضوعی، زمان و محل اجرا

ردیف	مجری پیشنهادی	موضوع	زمان	مکان پیشنهادی
۱	شرکت	معرفی ارقام مناسب گوجه فرنگی	تیر ماه	مرکز
۲	شرکت	معرفی ویژگی های گوسفند رومانوف	اردیبهشت	پردیس
۳				

پس از تعیین موضوعات باید بر اساس امکانات و قابلیت‌ها و ضرورت‌ها نسبت به تعیین اولویت و کاستن از تعداد آنها اقدام نمود (بر اساس میزان اعتبارات و امکانات)، که انتخاب ضروری‌ترین موضوعات نیز در این قسمت صورت می‌گیرد تا بتوان در تورهای آموزشی به آنها پرداخت.

۲) بررسی و انتخاب شرکت یا موسسه مجری تور

شرکت یا موسسه علاقمند به اجرای تور آموزشی پس از اعلام فراخوان توسط مرکز آموزش می‌تواند تقاضانامه خود را مبنی بر راه‌اندازی تور آموزشی در یکی از عرصه‌های تولیدی بخش دولتی یا خصوصی، به مرکز آموزش ارائه کند. مرکز آموزش، پس از بررسی‌های لازم و احراز شرایط اولیه، یعنی؛ ویژگی‌های حرفه‌ای و قابلیت‌های فنی متقاضی، آن را تایید یا رد می‌کند. در صورت تأیید اجرا توسط شرکت مراتب به اطلاع وی رسیده و مجوز لازم صادر می‌شود. شرکت یا موسسه مجری منتخب برای اجرای تور آموزشی، باید واجد شرایط و ویژگی‌هایی به شرح زیر باشند:

الف- دارای شرایط فنی و تخصصی لازم باشند.

ب- کسانی که به عنوان مجری گزینش می‌شوند،

تفاهمنامه همکاری در طرح تور آموزشی را امضا می کنند. ج- در شرایط برابر، در بین داوطلبان، کسانی در اولویت انتخاب قرار خواهند گرفت که شبکه ارتباطی گسترده تری با کشاورزان داشته باشند.

پس از انتخاب مجری باید قراردادی بین مرکز و برگزارکننده تور تدوین و امضاء شود. برگزارکنندگان منتخب، ضمن امضای قرارداد خود را ملزم به رعایت مفاد قرارداد و تلاش در جهت انتقال دانش و فناوری های جدید می دانند.

۲-۱) فراخوان همکاری

مرکز آموزش به منظور شناخت و تعیین صلاحیت مجریان اقدام به ارائه فراخوان رسمی بصورت مجازی یا فیزیکی می نماید که نمونه ای از فراخوان می تواند به شرح جدول ۲ باشد:

جدول ۲- کاربرگ فراخوان همکاری

از موسسات، شرکت‌های علاقمند و کشاورزان دعوت می‌شود که جهت برنامه‌ریزی تورهای آموزشی، موضوع مورد نظر را به معاونت آموزش این مرکز اعلام نمایند.   در نظر است در پایان هر سال علاوه بر اطلاع‌رسانی پیرامون تجارب برتر و تشکیل «بانک اطلاعات تجارب و ایده‌های برتر»، به شرکت‌ها و موسسات برتر مجری تور آموزشی جایزه و تندیس ویژه اهدا شود.   کاربرگ شرکت در برگزاری تورهای آموزشی
نام موسسه/ شرکت:
موضوعات مدنظر شما برای اجرای تور آموزشی کدام است؟
ویژگی‌های برجسته موسسه/ شرکت برای موضوع پیشنهادی (دستاورد‌های شما برای بخش کشاورزی) چیست؟
نام و نام خانوادگی رئیس موسسه یا شرکت:
تلفن ثابت: تلفن همراه: نمابر:
پست الکترونیک:
نشانی:
توجه   - تامین ایاب و ذهاب بر عهده شرکت کنندگان است. - مدت هر یک از برنامه‌ها از ساعت ۸:۳۰ لغایت ۱۶:۰۰ است. - تعداد شرکت کنندگان در تور محدود و بر اساس موضوع انتخابی تعیین خواهد شد.

۳) ایجاد کار گروه مشترک بین مرکز و واحد

مجری تور آموزشی و تعیین وظیفه هر بخش به منظور ایجاد هماهنگی لازم در تور آموزشی، باید نقش و وظیفه هریک از بخش های مشارکت کننده مورد بحث قرار گرفته و تعیین شود؛ در نتیجه انتظار می رود که فعالیت ها بر اساس فرایندی خاص در جهت دستیابی به اهداف تور اجرا شود. شرح وظایف، نمایانگر یک ارزیابی جامع از هدف تور آموزشی، وظایف اصلی، مسئولیت ها و اصول گزارش دهی است. شرح وظایف شکل دهنده مبنایی مفید است که می توان بر اساس آن عملکرد را ارزشیابی کرد، پیشرفت تور آموزشی را سنجید و بر اساس آن قضاوت نمود. شرح وظایف ساختاریافته امکان انعطاف پذیری در اهداف و روش های اجرایی را مهیا می کند و به جای انجام امور موازی توسط واحدهای مختلف باعث هم افزایی می شود. موفقیت تور آموزشی در گرو این است که مجریان تا چه اندازه مأموریت، چشم انداز، ارزش ها و مقصدها از ایجاد تور آموزشی را بطور روشن و واضح درک کنند.

۴) انتخاب و دعوت از مدعوین

با در نظر گرفتن اصل تعمیم پذیری، باید در انتخاب کشاورزان بازدیدکننده نهایت دقت به عمل آید تا در ادامه

برنامه بتوان اثربخشی لازم و پیش‌بینی شده را به دست آورده و در صورت امکان با استفاده از همکاری و مشارکت این افراد، به اشاعه موضوع سرعت بخشید. این واحدها معمولاً توسط خود مجریان انتخاب و دعوت به همکاری می‌شوند، گاهی نیز مروجان و کارشناسان اجرایی در این امر به مجریان کمک می‌کنند. کشاورزان بازدیدکننده، باید واجد شرایط ذیل باشند:

۱- کسانی در اولویت شمول در طرح تورها قرار می‌گیرند که علاوه بر داشتن شرایط فنی لازم (نوع محصول، ابعاد اقتصادی واحد تولیدی، داشتن حداقل‌های امکانات تولید و ...)، داوطلب و علاقمند به شرکت در تور آموزشی باشند.

۲- فاصله مکانی واحدهای بازدیدکننده، حتی المقدور باید نسبت به محل برگزاری، نزدیک و از نظر شرایط فنی مشابه محل اجرای تور باشد.

۳- در هر تور آموزشی تعداد بازدیدکنندگان متأثر از عوامل متعددی چون نوع محصول، امکانات مجری، فاصله با واحد مجری و ... است؛ لذا تعداد دقیق بازدیدکنندگان، بر اساس نظر مجریان و امکانات پذیرش آنها تعیین می‌شود. با این وجود پیشنهاد می‌شود برای هر تور آموزشی در

صورت داوطلب بودن تعداد زیادی از کشاورزان، گروه‌های یادگیری تشکیل شود.

۴- بازدیدکنندگان باید مشتاق مشارکت در تور باشند و بتوانند بعنوان مطلعین موضوعی یا محصولی برای بقیه گروه‌های کشاورزان عمل کنند.

۴-۱) نحوه ثبت نام

علاقمندان می توانند جهت شرکت در این برنامه‌ها، هزینه حضور را به حساب شماره..... بانک کشاورزی به نام «مرکز آموزش.....» واریز نموده و رسید آن را به همراه کاربرگ ثبت نام به نمایر شماره..... و یا به آدرس مرکز.....، معاونت آموزش، ارسال نمایند (جدول ۳).
هزینه حضور در تور(شهر محل مرکز آموزش):.....
هزار تومان

هزینه حضور در تور (خارج از محل شهر مرکز آموزش):
..... هزار تومان

جدول ۳- کاربرد ثبت نام

نام موسسه / شرکت:
واحد سازمانی:
نام و نام خانوادگی:
سمت سازمانی:
تلفن ثابت:
تلفن همراه:
نمابر:
نشانی پست الکترونیکی:
نشانی پستی:
مایل به شرکت در کدام تور یا تورها می‌باشید؟ (ذکر موارد)
تاریخ ارسال:
امضاء

۵) تدوین محتوی فنی و تخصصی برای ارائه در تور آموزشی

محتوای تور آموزشی باید بر اساس نیازها، احتیاجات کشاورزان و کارشناسان و توانایی آنها در جذب اطلاعات تدوین گردد. شناسایی نیازهای آموزشی موجود برای واحدهای تولیدی دارای اهمیت است. محتوا باید قابل انعطاف، جامع و تقاضا محور باشد. موضوعات جدید نیز باید در زمینه مدیریت تجاری واحدهای تولیدی مطرح

شود، که شامل؛ مذاکرات در مبادله قرارداد، کیفیت و امنیت تولید، توسعه تکنولوژی و راه یابی به بازار مناسب است. از طرفی موسسات و شرکت‌های برگزار کننده دارای یافته‌های جدید و دانش فنی و تخصصی مطلوب در حوزه تخصصی تور هستند که باید تبدیل به محتوای کاربردی قابل انتقال شود. اما این واحدها نیز نیازمند اعمال برخی از توصیه‌های تحقیقاتی در برگزاری تور هستند، که منبع این محتوا مبادی تحقیقاتی هستند. در تدوین محتوا برای تور آموزشی باید به اصول زیر توجه نمود:

◀ برگرفته از نتایج تحقیقات یا تجارب ارزشمند بوده و متناسب با موضوع و شرایط منطقه باشد.

◀ حاوی مطالب (علمی، فنی و...) معتبر و صحیح باشد.

◀ کاربردی و در سطح واحدهای تولیدی بازدیدکنندگان قابل پیاده‌سازی باشد.

◀ رویکردهای تولید تجاری و کشاورزی دانش بنیان در آن رعایت شود.

در تور آموزشی دانش و تجربه برگزار کنندگان مهمترین بخش از محتوا را به خود اختصاص می‌دهد، که این محتوا باید گردآوری، تدوین و اولویت بندی شود. محتوا

باید ساده نگاشته شده و حجم معقولی داشته باشد و دارای رویکرد مشاوره و تجربیات تحقیقاتی و کاربردی برای بازدیدکنندگان باشد.

۶) تبدیل محتوی به تکنیک ها و فنون قابل اجرا در تور

یافته‌های تحقیقاتی، دانش فنی و تجربی موسسات و شرکت‌های برگزارکننده برای پیاده‌سازی در تور آموزشی باید در قالب فنون سازماندهی شوند، تا توان انتقال آنها وجود داشته باشد. به این منظور جلسه‌ای با حضور برگزارکنندگان، مرکز آموزش و نماینده بخش تحقیقاتی مربوطه تشکیل می‌شود تا بر اساس شرایط کشاورزان توصیه‌های مربوط به فرایند تولید، در قالب یک مجموعه تدوین شوند. بدیهی است که بر اساس شرایط ویژه هر تور آموزشی تعدادی از این توصیه‌ها در هر فصل تولید عملیاتی خواهد شد. ممکن است قبل از اجرای تور آموزشی بتوان با همکاری مروجان یک مطالعه پیمایشی برای تعیین نیازها و شکاف‌های موجود در دانش و اطلاعات و مهارت‌های کشاورزان نیز انجام داد، که این امر رویکرد فنون تور آموزشی را تعیین نماید.

برای سازماندهی فعالیت‌های تور آموزشی یک جدول ماتریسی ساده طراحی می‌شود. در این جدول مراحل

تور آموزشی در محور عمودی و فعالیت‌های مدیریتی (تکنیک‌ها و فنون تخصصی) در محور افقی قرار می‌گیرند، بدین ترتیب مشخص می‌شود که در هر یک از مراحل تور چه فعالیت‌هایی باید انجام شود و چه مهارت‌هایی برای انجام آن لازم است. پس از هر مرحله ارائه توصیه‌های جدید به بازدیدکنندگان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۶-۱) طراحی برنامه‌های عملیاتی

همه اقدامات تور آموزشی برای رسیدن به هدف باید در قالب برنامه عملیاتی انجام گیرد. با توجه به اهداف کمی تعیین شده برای هر تور باید برنامه کاملی شامل؛ مهمانان ویژه، گروه هدف، فعالیت‌ها و اقداماتی که باید انجام گیرد، زمانبندی فعالیت‌ها و ... تدوین و به مورد اجرا گذاشته شود. در طراحی برنامه عملیاتی باید به نتایج بخش نیازسنجی و شناخت مسایل و مشکلات توجه نمود. با مشخص شدن موضوع و اهداف، برنامه‌ریزی عملیاتی با تاکید بر روی کارایی و بازدهی و تأمین منافع بازدیدکنندگان شروع می‌شود. برنامه عملیاتی رویکرد تبدیل عینی نتایج تحقیقاتی، دانش و تجربه برگزارکنندگان به عمل در تور آموزشی را تدوین و روشی را توضیح می‌دهد که بازدیدکنندگان بکار می‌گیرند، تا به اهداف

دست پیدا کنند. یک برنامه عملیاتی شامل مجموعه ای از گام های اجرایی است که انجام می گیرد تا اهداف تور محقق شود. جدول ۴ نمونه ای از برنامه عملیاتی برای تور آموزشی از نشان می دهد.

در هر گام عملیاتی باید اطلاعات زیر را پیگیری نمود:

✓ چه اقداماتی باید انجام شود؟ (پیش بینی فعالیت ها، بر اساس بند ۱، که متناسب با هر نیاز یا مساله باید فعالیت تعریف شود).

✓ مسئولیت انجام اقدامات با چه کسانی است و مخاطب دریافت دانش تجربی و فنی چه کسانی هستند؟ (پیش بینی عاملان اجرایی و ذینفعان؛ کشاورزان و عوامل اجرایی دولتی).

✓ اقدامات پیش بینی شده در چه مکانی اجرا می شود؟ (پیش بینی موقعیت مکانی تور، شرایط مکانی تور چگونه باشد تا حداکثر بهره وری و دسترسی به آن وجود داشته باشد).

✓ اقدامات و فعالیت ها در چه زمانی انجام می گیرند و هر فعالیت چه زمانی بطول می انجامند (پیش بینی زمانی، اقدامات باید به گونه ای طراحی شوند که امکان اجرا توسط بازدیدکنندگان وجود داشته باشد).

✓ روش های انجام کار باید تعیین شود (پیش بینی روش های انجام کار).

جدول ۴- نمونه ای از برنامه عملیاتی تور آموزشی

محصول یا موضوع تور آموزشی	
نام شرکت یا موسسه مجری و وسعت اجرای فعالیت	
تعداد بازدید کنندگان	
مهمترین مساله یا مشکل موجود بازدید کنندگان	
هدف کمی یا کیفی تور	
پیش بینی زمانی برای بازدید و دستیابی به اهداف	
فعالیت ها و گام های اجرایی در تور آموزشی و زمان انجام آن	جلسه افتتاحیه تشریح تور و بیان اهداف
	توزیع بروشورها، نشریات و لباس ویژه
	بازدید از سایت اولیه و ارائه توضیحات
	پرسش و پاسخ با بازدید کنندگان
	ارائه توضیحات توسط محققان مربوطه
	جمع بندی و عزیمت به سایت بعدی
نام مجری بازدید و نقش او	
نام محقق و نقش او	
نام کارشناس آموزش و نقش او	
برگزاری مراسم اختتامیه	
ارزشیابی از بازدید کنندگان	

۷) ایجاد گروه نظارت فنی

کارگروه‌های فنی ویژه برای نظارت بر هر تور در مرکز آموزش تشکیل می‌شود و ضمن بررسی کارشناسی روند اجرایی فنی تورها متناسب با شرایط اقلیمی مرکز مجری، راهکارها، توصیه‌های علمی و تجارب را احصاء و پس از بررسی و تأیید در اختیار تور قرار می‌دهند. همچنین تجربیات و دانش منتقل شده توسط هر تور را بررسی و ضمن مستندسازی در اختیار سایر مناطق و نیز بخش‌های تحقیقاتی برای استفاده علمی و اجرایی و برنامه ریزی قرار خواهد داد. اعضای این گروه را نمایندگان بخش‌های مجری، کارشناسان اجرایی مرتبط، کارشناسان مرکز آموزش و تحقیقات تشکیل می‌دهند و بر روند پیاده‌سازی اقدامات فنی و تخصصی هر تور نظارت می‌کنند.

۸) پیگیری و نظارت بر پیاده‌سازی فنون موردنظر و

پایش آن

پس از تبدیل یافته‌های تحقیقاتی و دانش فنی برگزارکنندگان به فنون و بررسی قابلیت عملیاتی شدن در واحدهای تولیدی کشاورزان بازدیدکننده، گروه نظارت فنی بر نحوه صحیح اجرای تور نظارت می‌کند. در این خصوص ممکن است نیاز به تدوین دستورالعمل‌های اجرایی یا فنی و

تخصصی در قالب توصیه‌های فنی به تفکیک محصولات و موضوعات مورد نظر (دستورالعمل فنی مورد اجرا در تور آموزشی مشتمل بر یافته‌های تحقیقاتی، توصیه‌های فنی و تخصصی و تجارب ارزشمند مجریان) است.

علاوه بر پیگیری اجرای اهداف، مقاصد و برنامه‌ها، باید عملکردها را نیز در هر یک از بخش‌های مورد بازدید پایش شود. نتایج سنجش عملکرد می‌تواند به صورت جدول یا نمودار نشان داده شود.

پایش در واقع نظارت، سنجش و ثبت نحوه انجام فعالیت‌ها است تا از آن طریق برنامه کنترل شود. در زمان پایش برنامه عملیاتی باید به زمان، شکسته شدن اجرای تور به مراحل مختلف، تعیین مسئول اجرایی تور، وجود منابع موردنیاز، جزئی نمودن برنامه اجرایی به میزان کافی، تناسب برنامه با اهداف و تسهیل رسیدن به مقصد توجه نمود.

بطور کلی می‌توان گفت پایش، اطلاعاتی برای مقایسه فعالیت‌ها با استانداردهای راه‌اندازی تور آموزشی فراهم می‌کند که به دنبال آن برای رفع نواقص، کنترل انجام می‌شود. از نشانه‌های یک پایش موفق، ارتباطات مناسب و گزارش‌دهی و گزارش‌گیری بموقع و دقیق است. پایش

باید جامع، پویا، گویا و موثر باشد و نتایج حاصل از آن به همه اعضای درگیر در راهاندازی تور آموزشی بازخورد شود.

۹) تعیین و تعریف اقدامات

اقدامات تدوین شده باید حداکثر مطلوبیت و اثربخشی برای کاهش فاصله کشاورزان بازدید کننده با محتوای مدنظر برگزارکنندگان را داشته باشد. اقدامات در تور آموزشی براساس تجارب برگزارکنندگان و نتایج یافته‌های تحقیقاتی و فرایند تولید و نیاز بخش کشاورزی طراحی و تدوین می‌شود. تدوین کننده اصلی این اقدامات برگزارکنندگان تور در مشارکت با مرکز آموزش و بخش تحقیقات و بر اساس نیازسنجی انجام شده از واحدهای تولیدی می‌باشند. ممکن است سطوح کشاورزان بازدیدکننده یکسان نباشد بنابراین بهتر است با مطالعه فرم درخواست شرکت‌کنندگان اقدام به تشکیل گروه نموده و برای هر گروه به فراخور سطوح افراد آن اقدامات متفاوتی پیش بینی کرد.

به دلیل عملی و کاربردی بودن دانش فنی و تخصصی برگزارکنندگان و مشاهده نتایج عینی آن در عرصه‌های تولیدی، پذیرش توصیه‌ها بسیار راحت تر از توصیه‌های کارشناسی خواهد بود، به این دلیل پیش بینی می‌شود

که دستیابی به اهداف تور آموزشی با توجه به شرایط بازدیدکنندگان به سادگی محقق شود.

پس از مرحله برنامه‌ریزی و قبل از شروع بازدید لازم است موارد زیر نیز بررسی و تایید شود:

◀ هماهنگ‌کننده تور یا مدرس تور مشخص و صلاحیت وی توسط مرکز آموزش تأیید شود.

◀ برای تور بنر مناسب اطلاع‌رسانی تدوین شود و در مکان مناسب نصب شود.

◀ قبل از شروع بازدید، ساعت و تاریخ بازدید دقیقاً به مسئولان محل مورد بازدید اعلام شود. سوالاتی که کشاورزان در ضمن تور آموزشی باید پاسخ دهند و همچنین نقشه بازدید تهیه، تنظیم و تکثیر شوند.

◀ نوع لباس و وسایلی که برای تور آموزشی لازم و ضروری است معین و مشخص شود.

ب) فعالیت‌های ضمن تور آموزشی

از هنگام حرکت برای تور آموزشی، راهنمای تور باید فعالیت‌های کشاورزان را کاملاً زیر نظر گرفته و هدایت کند. او باید برای اخذ تجارب یا مشاهده دستاوردهای پژوهشی در طول بازدید برنامه‌هایی در نظر بگیرد، مثلاً می‌تواند در مورد یافته‌های پژوهشی، ارقام مورد بازدید،

مناطق مناسب برای کاشت در داخل اتوبوس یا وسیله نقلیه بحثی ترتیب دهد و این بحث را برای آگاهی و یادگیری بیشتر، شخصاً هدایت کند. راهنمای تور باید نقشه‌ای از مسیر بازدید، طراحی و برخی از مکان‌ها را برای پاسخ‌گویی و بحث با علامت مشخص کند، تا کشاورزان با دقت به پدیده‌های اطراف، که در مسیر می‌بینند، توجه نموده و سوال مورد نظر راهنما را پاسخ دهند. پس از رسیدن به محل و آشنایی با محققان، کشاورزان پیشرو و برگزارکنندگان تور، بهتر است بدون هدر دادن زمان، بازدید را آغاز و سعی شود که؛ بازدید را طبق برنامه زمانی پیش ببرد و جریان بازدید را به گونه‌ای هدایت کند که همه کشاورزان در جمع‌آوری اطلاعات شرکت داشته باشند. باید توجه داشت که انجام همه فعالیت‌ها طبق برنامه پیش‌بینی شده بسیار مشکل است، زیرا ممکن است علائق کشاورزان، نوع کشت و اقلیم کشاورزی آنها با یکدیگر متفاوت باشد، به همین دلیل در همه حال انعطاف‌پذیری در اجرای برنامه را نباید از نظر دور داشت. راهنمای تور در حین بازدید اطمینان از جمع‌آوری پاسخ‌ها، گردآوری مطالب و... حاصل نماید و روند پاسخ به سوال‌ها را پیگیری کند.

(۱) عزیمت به محل برگزاری تور

در صورتی که عزیمت به محل تور به صورت گروهی انجام شود، از زمان صرف شده برای رسیدن به محل تور نیز باید استفاده شود. در این خصوص بهتر است راهنمای تور مطالب کلی در خصوص وضعیت تور، اهداف کلی، برگزارکنندگان و فناوری‌های جدید را ارائه نماید. با دریافت تجارب بازدیدکنندگان در طول مسیر ضمن برقراری ارتباط با آنها، تجارب برتر و قابل طرح در زمان بازدید را نیز شناسایی می‌کند. راهنمای تور می‌تواند در طول مسیر با شروع پرسش و پاسخ یک بحث کارشناسی و فنی را با هدف مشخص راه‌اندازی و آن را مدیریت و هدایت نماید. گاهی نیز نقشه مسیر مورد بازدید و بخش‌های مختلف آن تشریح می‌شود تا بازدیدکنندگان بر اساس نیاز و سلیقه بخش‌های موردنظر را شناسایی و تعیین کنند.

(۲) برگزاری جلسه افتتاحیه

برگزاری جلسه افتتاحیه به منظور اطلاع‌رسانی، بیان اهداف تور و تشریح اقدامات و فعالیت‌هایی است که مورد بازدید قرار می‌گیرد، همچنین تعدادی از افراد صاحب‌نظر و صاحب‌نفوذ که توان تأثیرگذاری بر مخاطبان را دارند، یا دارای مسئولیت اجرایی، تحقیقاتی یا آموزشی

در حوزه موضوعی تور هستند، نیز با سخنرانی کوتاه در زمینه اهداف تور مشارکت می‌کنند. هدف از برگزاری چنین جلساتی، برقراری اعتماد، ایجاد ارتباط بهتر با بازدیدکنندگان و حصول اطمینان از انجام بهینه فعالیت تور آموزشی است. از آنجا که مبادله اطلاعات، از اهمیت بالایی برخوردار است، اطلاعاتی که جنبه عمومی داشته و باید توسط همه راهنمایان تورها ارائه شود، معمولاً توسط برگزارکنندگان در این بخش بصورت عمومی بیان می‌شود. در جلسه افتتاحیه نقشه بازدید، ایستگاه‌های پرسش و پاسخ و سایر موارد تکمیلی نیز مورد بحث قرار می‌گیرد. این جلسات بیشتر از نوع جلسات توجیهی هستند و در راستای توجیه افراد حاضر در جلسه در خصوص نحوه اقدام یا روند یک فعالیت تشکیل می‌شوند.

۳) توزیع بروشورها، نشریات، لباس و نقشه

بازدید

بروشورها و نشریات اغلب به صورت سنتی تهیه می‌شوند و معمولاً با نیاز کشاورزان تناسب زیادی ندارد. به منظور انجام بهتر مدیریت تور آموزشی ابداع ابزار و مواد آموزشی موثرتر موردنیاز است، تا بتواند با تصاویر، نمودارها و اشکال، مفاهیم را به شیوه مناسب‌تری

منتقل نمود. مواد آموزشی برای ارائه محتوای تکمیلی به بازدیدکنندگان شامل؛ نشریات آکاردئونی، نشریات معمولی و رسانه های اطلاع رسانی ساده برای ارائه مباحث مورد نظر مدیریت تور آموزشی بوده و توسط محققان یا متخصصین موضوعی تولید می شوند. در این مورد می توان علاوه بر دستورالعمل های فنی و نشریات ترویجی به موارد زیر نیز به عنوان پشتیبان اشاره نمود:

◀ تک برگی های اطلاع رسانی تولید شده در زمینه تخصصی تور آموزشی

◀ کاربرگ های ثبت رکوردها برای بازدیدکنندگان

◀ کتابچه ها و بروشورهای طراحی و چاپ شده برای ارائه اطلاعات تکمیلی برای آینده بدیهی است که رسانه ها به عنوان ابزار اطلاع رسانی و انتقال پیام در فعالیت های آموزشی، دارای اهمیت بسیاری هستند. در حوزه تور های آموزشی نیز فعالیت رسانه ای، در راستای افزایش آگاهی و فرهنگ سازی و نیز نشر دانش و اطلاعات تخصصی و توانمندسازی مهارت های مورد نیاز صورت می گیرد.

گاهی برگزارکنندگان تمایل دارند که به منظور نظم و انضباط بیشتر از لباس های متحدالشکل و یکسان استفاده نمایند، که بهتر لباس به همراه کلاه داخل یک پک به

همراه لوازم کمک آموزشی در هنگام ثبت نام توزیع شود. همچنین به منظور اطلاع‌رسانی از بخش‌های مختلف تور نیز برخی از برگزارکنندگان اقدام به تدوین و چاپ نقشه راهنمای تور آموزشی می‌کنند، که باعث ایجاد نگرش جامع نسبت به تور و درک کلیت از انجام بازدید می‌شود، که نقشه نیز در این مرحله توزیع خواهد شد.

۴) بازدید از سایت‌ها بر اساس برنامه و توضیحات

راهنمای تور

بازدید بر اساس نقشه و با هماهنگی راهنمای تور آغاز می‌شود و بهتر است محقق موضوعی نیز تیم را همراهی نماید. از هنگام شروع بازدید، راهنمای تور و محقق باید ضمن ارائه توضیحات لازم و ارجاع آنان به نشریات و بروشورها، نوع برخورد بازدیدکنندگان و فعالیت‌های آنان را کاملاً زیر نظر گرفته و هدایت کنند. راهنمای تور باید برای بازدید از هر سایت برنامه‌هایی را در نظر بگیرد و بازدید را طبق برنامه زمانی پیش ببرد و جریان بازدید را به گونه‌ای هدایت کند که همه بازدیدکنندگان در جریان کامل یافته یا تجربه ارائه شده قرار گیرند. باید توجه داشت که انجام همه فعالیت‌ها طبق برنامه پیش‌بینی شده بسیار مشکل است، زیرا ممکن است عوامل متعدد و

مختلف روال طبیعی برنامه را به هم بزنند؛ به همین دلیل در همه حال انعطاف پذیری در اجرای برنامه را نباید از نظر دور داشت. راهنمای تور و محقق مربوطه در حین بازدید باید اطمینان حاصل کنند که بازدیدکنندگان همه تجارب و فنون هر بخش را دیده و درک کرده‌اند. در این مرحله با توجه به سوالات و دیدگاه‌های بازدیدکنندگان باید فرمت پرسش‌ها برای مرحله بعدی را تدوین کنند.

۵) استقرار در ایستگاه پرسش و پاسخ

پس از بازدید از سایت، بازدیدکنندگان با حضور راهنمای تور و محقق مربوطه در محلی که برای استراحت و پذیرایی تعیین شده و ایستگاه پرسش و پاسخ نامیده می‌شود، تجمع می‌کنند تا با شیوه‌ای خاص بازدید از سایت را تحلیل کنند. پرسش و پاسخ یکی از روش‌های آموزشی است که به وسیله آن، بازدیدکنندگان به تفکر درباره مفهومی جدید یا بیان تجارب و دیدگاه‌های خویش تشویق می‌شوند. در این روش، راهنمای تور تلاش می‌کند با مشارکت محققان، نکات مبهم مرحله بازدید را شفاف‌سازی نموده و از تجارب بازدیدکنندگان به نحو مطلوب بهره‌برداری نماید. در این مرحله مبادله تجارب بازدیدکنندگان و جلوگیری از سوءبرداشت بسیار حائز اهمیت است. راهنمای تور که

ترجیحاً از کارشناسان آموزش با تجربه انتخاب می‌شود باید بتواند جلسه پرسش و پاسخ را به سمت اهداف تور هدایت کند و اجازه ندهد نکته مبهمی در ذهن آنان باقی بماند. باید آنها را تشویق به مشارکت در بحث نموده و تلاش کند که همه بازدیدکنندگان نظرات خود را بیان کنند. راهنما باید دقت کند که با طرح سؤالات فنی و تخصصی و با توجه به زمینه‌های کاری بازدیدکنندگان بحث را شروع و تا دستیابی به هدف پرسش و پاسخ را ادامه دهد و به گونه‌ای عمل کند که توجه آنان را برانگیزد و ذهن آنان را جهت مشارکت به حرکت درآورد. هدف از این اقدام، تشخیص و تحریک تفکر، توانایی‌ها و علایق، تقویت قدرت استدلال، سنجش و قضاوت، استفاده از تجارب و دانسته‌های گذشته و ایجاد اعتماد به نفس در بازدیدکنندگان است.

۶) توضیحات تکمیلی محققان

با توجه به اینکه محققان در طول تور با بازدیدکنندگان همراه بوده و در جلسه پرسش و پاسخ نیز حاضر هستند، می‌توانند در صورت نیاز به ارائه توضیحات تکمیلی بپردازند. توضیحات تکمیلی محققان باید کاملاً تخصصی و متناسب با موضوع مورد بازدید باشد و به نوعی مکمل بحث‌های گذشته باشد، مثلاً محقق با دیدن توجه افراد

به یک مسئله خاص در طول بازدید، توضیحات راهنمای تور یا عدم به نتیجه رسیدن بحث‌ها تصمیم می‌گیرد که در جهت شفاف سازی مطالب توضیحات تکمیلی خود را ارائه کند. برای ارائه توضیحات تکمیلی هماهنگی محقق با راهنمای تور نیز ضروری است، تا باعث تضعیف جایگاه راهنما نشود.

در این قسمت محقق باید پیامی را تنظیم کند که بدون هیچ ابهامی به صورت منسجم قابلیت انتقال و شفاف‌سازی موارد مطرح شده را داشته باشد.

۷) جمع‌بندی توسط راهنمای تور و حرکت به

سایت بعدی

پس از ارائه توضیحات محققان و پرسش و پاسخ بازدیدکنندگان راهنمای تور باید نسبت به جمع‌بندی مطالب و ارتباط آنها به اهداف اقدام نماید. در این مرحله موارد بازدید شده به همراه توضیحات تکمیلی طبقه‌بندی و مرور نهایی می‌شود، تا بازدیدکنندگان برای گذار از این مرحله و ورود به سایت بعدی آماده شوند. برای یک جمع‌بندی متناسب، معقول و منطقی که با موضوع تور و هدفها مرتبط باشد، راهنما باید وقت کافی صرف کند. نداشتن جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مناسب مانند

این است که تمام آنچه هدف شما از بازدید سایت بوده به بازدیدکنندگان بیان نشده و آنها بدون هیچ انگیزه و یا محرک خاصی برای رسیدن به اهداف تور آموزشی، رها شده‌اند. یکی از مواردی که می‌تواند به ماندگاری مطالب در ذهن بازدیدکنندگان کمک کند، جمع‌بندی مطالب با عبارات ویژه و ماندگار است، با این توضیح که گاهی راهنمای تور، پس از توضیحات مبسوط دربارهٔ مطالب سایت می‌خواهد آن را جمع‌بندی کرده و از بحث خود نتیجه بگیرد.

این جمع‌بندی و نتیجه‌گیری در پایان هر بخش از بازدید بسیار مناسب و تأثیرگذار است و سبب ماندگاری بحث در ذهن بازدیدکنندگان و قابلیت اجرای بیشتر توسط او می‌شود. جمع‌بندی را به دو صورت می‌توان انجام داد: یکی همان شکل معمول است که با عبارات کوتاهی در یکی دو دقیقه مباحث مطرح شده در سایت مرور می‌شود و راه دوم: که مناسبتر است، استفاده از عبارات ویژه است. منظور از عبارات ویژه، جمله‌های کوتاهی است که به دلیلی معمولاً بر زبان مردم جاری است یا در مقابل دید آنها قرار می‌گیرد و یا تکرارشان باعث ماندگاری پیام در ذهن مخاطب می‌شود.

۸) مستندسازی روند پیاده‌سازی و نتایج

مستندسازی فرایند مکتوب یا مصور کردن یافته‌ها، دانسته‌ها، تجربیات و مراحل اجرای تور آموزش بر اساس دستورالعمل استاندارد است. دانش (علمی، تجربی یا فناورانه) که در طی اجرای تور آموزشی کسب می‌شود، تا وقتی که مستند نشده است، فقط در ذهن افراد مشارکت‌کننده جای دارد. چنین دانشی را که اصطلاحاً «دانش ضمنی» می‌نامند، به سهولت به سایرین منتقل نمی‌شود و قابلیت کاربرد، بررسی و اظهار نظر را ندارد. مستندسازی روشی است که دانش ضمنی را به دانش صریح و قابل انتقال به دیگران تبدیل می‌کند. دانش و تجارب ارائه شده در تور به دلیل عدم مستندسازی و انتشار قابل استفاده برای دیگران نیست و ضروری است که برای اعمال مدیریت مؤثر در روند ایجاد یک تور آموزشی، یافته‌های تحقیقاتی، دانش تجربی و فرآیند مدیریت تور آموزشی کاملاً قابل استناد باشد. ضمن آن که مستندسازی مسائل و مشکلاتی که ممکن است در حین مراحل طراحی، پیاده‌سازی و مدیریت یک تور در سنوات آتی پیش آید را به حداقل می‌رساند.

برای حرکت به سمت یادگیری گروهی در تور آموزشی باید با مستندسازی و انتقال تجارب از طریق تعاملات، آموزش‌ها، ثبت آموخته‌ها، شرکت‌ها و موسسات مجری، مراکز آموزشی، بازدیدکنندگان، مروجان، کارشناسان آموزشی و حتی محققان در آموخته‌ها و تجارب دیگران شریک شوند.

در مستندسازی باید به مراحل انجام کار، تجربیات کسب شده، خلاقیت‌ها، موفقیت‌ها، ناکامی‌ها، تغییرات، علل ریشه‌ای بروز حوادث، موارد خاص و نتایج کسب شده اشاره نمود. همچنین بهتر است در مستندسازی از عکس‌های گویا متناسب با موضوع نیز بهره‌گیری شود. توصیه می‌شود در مستندسازی در صورت وجود امکانات کافی از تهیه فیلم مستند و مصاحبه‌ها با مقامات و مدعوین و بازدیدکنندگان غفلت نشود.

۹) اقدامات کشاورزان شرکت‌کننده در تور

آموزشی

۱- گوش دادن فراگیران به توضیحات راهنمای تور، محققان، کشاورزان پیشرو و کارشناسان باتجربه.

۲- طرح سوالات احتمالی با افراد مطلع حاضر و راهنمای

تور برای رفع ابهامات و شفافیت موضوع.

- ۳- یادداشت نکات کاربردی در مورد دستاوردهای تحقیقاتی و تجارب اثربخش و نحوه بکارگیری آن در حوزه واحدهای تولیدی خویش.
- ۴- تهیه فیلم و عکس از دستاوردهای تحقیقاتی و تجارب اثربخش با اجازه برگزارکنندگان تور.
- ۵- مشارکت جدی در بحث‌ها و ارائه تجارب مفید خویش به گروه‌های همقطاران.
- ۶- کسب بروشورها و کاتالوگ‌های موردنیاز.
- ۷- رعایت نظم در حین بازدید بر اساس برنامه تنظیم شده.

۱۰) جلسه اختتامیه

در جلسه اختتامیه برگزارکنندگان می‌تواند از حضور شخصیت‌های علمی یا اجرایی برای ارائه مطالب پایانی استفاده کنند. همچنین در این جلسه جمع‌بندی تور آموزشی توسط برگزارکنندگان صورت می‌گیرد و از کسانی که در برپایی تور آموزشی تلاش کرده‌اند، قدردانی می‌شود. ممکن است در جلسه اختتامیه بر اساس بازخوردهای دریافتی از بازدیدکنندگان محورهای برگزاری تور آموزشی برای مرحله بعد بیان شود و از بازدیدکنندگان نیز برای مشارکت دعوت به عمل آید. در این جلسه می‌توان چند نفر از بازدیدکنندگان را نیز شناسایی و توجیه نمود

تا بتوانند برداشت خود را از تور آموزشی برای دیگران ارائه نمایند. ممکن است برای بازدیدکنندگان هدایایی نیز در نظر گرفته شده باشد که در این جلسه به آنان اهداء می شود.

ج) فعالیت‌ها پس از تور آموزشی

پس از برگزاری تور آموزشی، لازم است که کشاورزان، فعالیت‌های علمی متنوعی انجام دهند. این فعالیت‌ها می‌تواند با توجه به هدف، محدود و یا وسیع و گسترده باشد. در فعالیت‌های پس از تور آموزشی یادگیری تجارب و دستاوردهای پژوهشی طبقه‌بندی و تثبیت می‌شود. نتایج تور آموزشی بصورت گزارش نهایی تدوین و در سوابق مرکز نگهداری و اثربخشی تور نیز سنجیده می‌شود.

۱) سنجش اثربخشی

برای ارزیابی یک تور آموزشی، باید در حوزه شاخص‌های کمی و کیفی فرآیند اجرایی تور، اطلاعات مطلوبی در اختیار باشد. ارزشیابی و ارزیابی تاثیر یک تور آموزشی نمی‌تواند تنها بر اساس اندازه‌های کمی آن صورت گیرد، بلکه غالباً زمینه‌های کیفی نیز در سنجش اثربخشی اهمیت دارد. بعلاوه مقیاس‌های کیفی غالباً بازتاب بهتری از فرآیندهای تور آموزشی در اختیار قرار می‌دهند، که در آن بسیاری از

اجزاء، اهمیتی حداقل برابر با محصولات نهایی دارند. البته این بدان معنی نیست که جایگاهی برای تحلیل داده‌های کمی وجود ندارد. تاثیر روش تور آموزشی نمی‌تواند صرفاً بر اساس تعداد افرادی که تجارب یا توصیه‌ها را پذیرفته‌اند، اندازه‌گیری شود. بلکه لازم است تا افزایش میزان تمایل و مشارکت کشاورزان در اجرای تور آموزشی در سنوات آتی نیز ارزیابی شود. مانند دیگر روش‌های ارزیابی، باید توازنی بین شاخص‌های کمی و کیفی صورت گرفته و اعتبار نتایج نیز از جوانب مختلف مورد بررسی قرار گیرد. از آنجا که فرآیند تور آموزشی انعطاف پذیر است، لذا چهارچوب ارزشیابی آن نیز باید قابلیت انعطاف و جامعیت لازم را داشته باشد. در این خصوص شاخص‌های زیر می‌تواند اندازه‌گیری شود.

- شاخص داده یا ورودی: در این خصوص سنجش مقدار منابع مورد نیاز برای ایجاد تور مانند: نیروی انسانی، مواد و لوازم موردنیاز ضروری است. برای سنجش هزینه خدمات، ترکیب و مقدار منابع مورد استفاده مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

- شاخص ستانده یا خروجی: رایج‌ترین نتیجه این شاخص سنجش خروجی یک تور آموزشی است. ستانده

برای تعریف آنچه تور تولید می کند مفید است اما کاربرد این شاخص محدود است چون تحقق اهداف تور را نشان نمی دهد و چیزی درباره کارایی و کیفیت خروجی ارائه نمی دهد. شاخص ستانده به تنهایی نمی تواند بگوید که در اجرای تور چقدر موفقیت حاصل شده است. نمونه ای از شاخص ستانده در تور؛ افزایش میزان تقاضا برای دریافت نهاده ها و محصولات معرفی شده در تور است.

- شاخص نتیجه: این شاخص پیامد و آثار بلندمدت تور را می سنجد و منعکس کننده نتایج تحقق یافته و مزایای بدست آمده است. برای شاخص نتیجه می توان به؛ تغییر رفتار حرفه ای کشاورزان در بکارگیری موارد ارائه شده در تور اشاره نمود.

- شاخص کارایی: منظور همان نسبت هزینه به ستاده، نسبت ستاده به داده، نسبت ستاده در واحد زمان است و همان بهره وری را نشان می دهد.

- شاخص کیفیت: این شاخص اثربخشی فعالیت هایی که در جهت تامین هدف صورت می گیرد را می سنجد. این شاخص اعتبار، دقت، صحت و کفایت در ایجاد تور آموزشی را مورد سنجش قرار می دهد. زیان فقدان شاخص کیفیت را می توان با سنجش منابع اضافی که صرف تکرار

کارهای اشتباه، اصلاح خطاها و شکایات افراد بازدیدکننده می شود جبران نمود.

سایر اقدامات قابل اجرا در تور آموزشی

تور آموزشی علاوه بر معرفی یافته‌های تحقیقاتی و ارائه تجارب برتر می‌تواند اهداف جنبی دیگری را نیز دنبال کند. گاهی برگزارکنندگان تور تلاش می‌کنند که به منظور افزایش جذابیت تور، فعالیت‌های دیگری که برای کشاورزان پیشرو مفید است را نیز در برنامه پیش‌بینی نمایند که برخی از آنها شامل موارد زیر است:

- معرفی تجارب برتر پیرامون موضوع مورد نظر و بازدید از مزارع، مستندات و مراحل اجرایی و شکل‌گیری تجربه موفق

- بازدید از سایر فعالیت‌های موفق واحد بازدید شونده به منظور آشنایی با فعالیت‌های شاخص و درک فضای کلی فرآیندهای اجرایی در عرصه‌های تولیدی

- برپایی کلینیک کسب و کار و کارآفرینی در کشاورزی به منظور ارائه خدمات مشاوره

- برپایی کارگاه‌ها و میزگردهای تخصصی با حضور مسئولین، کارشناسان و کشاورزان

- توزیع بروشورها و نشریات ترویجی و آموزشی در ارتباط با موضوع تور
- پرسش و پاسخ با حضور مدیران، کارشناسان و کشاورزان
- برگزاری کارگاه آموزشی یک روزه و ارائه گواهی «مهارت حرفه‌ای» به کارشناسان و کشاورزان

محاسن و مزایای تور آموزشی

- چنانچه گفته شد اجرای اثربخش این روش مستلزم تجربه کردن فراگیر و تعامل وی با محیط است که اگر تجربه از حالت ذهنی و غیرمستقیم به صورت عینی و مستقیم تبدیل شود، یادگیری می‌تواند از عمق و پایداری بیشتری برخوردار شود، ضمن اینکه تجربه علمی و برخورد مستقیم غالباً با رغبت و علاقمندی بیشتری همراه است.
- محاسن تور آموزشی بطور مختصر در زیر عنوان می‌شود.
- ۱- تنوع در محیط و منابع یادگیری.
 - ۲- کاهش کسالت ناشی از یکنواختی روش تدریس در محیط‌های آموزشی.
 - ۳- افزایش انگیزه فراگیران و ترغیب آنها به مشارکت فعال.
 - ۴- فراهم ساختن فرصت جهت مشاهده و تجربه مستقیم برای فراگیران.

- ۵- تقویت قدرت مشاهده و دقت نظر در برخوردها.
- ۶- تقویت روحیه به اشتراک گذاشتن تجارب و ارائه آن به همقطاران.
- ۷- یادگیری بهتر و تحقق هر سه جنبه دانش‌افزایی، مهارت‌آموزی و تغییر نگرش.

محدودیت‌ها و مشکلات تور آموزشی

در نظام آموزشی رایج در کشور بخش زیادی از یادگیری از طریق حس شنوایی انجام می‌شود. ولی باید به این نکته توجه نمود که بخش عمده یادگیری از طریق بقیه حواس مثل بینایی، لامسه، بویایی و چشایی صورت می‌گیرد. صاحب‌نظران معتقدند که «ارزش یک تصویر در یادگیری بیش از هزار کلمه است» حال آنکه اگر تصویرهایی که فراگیر روئیت می‌کند زنده و سه بعدی باشد، ارزش یادگیری آن ده‌ها برابر است. متأسفانه با وجود اینکه تور آموزشی برای ارائه مفاهیم کشاورزی برای تغییر نگرش، افزایش دانش و حتی تغییر مهارت یکی از روش‌های مفید است، ولی مشکلات فراوانی که بر سر راه مراکز آموزشی قرار دارد موجب می‌شود که مراکز کمتر به این روش توجه داشته باشند. در زیر به برخی از مشکلات برگزاری تورهای آموزشی اشاره می‌شود.

- ۱- برگزاری تور آموزشی اثربخش، به صرف وقت زیادی نیاز دارد.
- ۲- مهمترین مشکلی که در اجرای یک تور آموزشی بر سر راه مراکز آموزشی وجود دارد، نبود دستورالعمل اجرایی مشخص برای این روش است.
- ۳- اجرای اثربخش تور آموزشی نیازمند صرف هزینه بیشتری نسبت به روش‌های رایج است.
- ۴- به دلیل بازبودن فضای یادگیری در اجرای تور آموزشی باید کنترل لازم بر فراگیران حین بازدید صورت گیرد، که به دلیل بزرگسال بودن آنان این امر مشکلاتی را ایجاد می‌کند.
- ۵- نگرش ناکافی که نسبت به برگزاری این روش در مراکز آموزشی و مدیران آنها وجود دارد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تور آموزشی، یکی از رویکردهای جدید برای ارائه تجارب و یافته‌های علمی به بازدیدکنندگان است که از سوی یک موسسه یا شرکت برای یک گروه مخاطب خاص با هماهنگی مراکز آموزشی برنامه‌ریزی می‌شود، تا آنها بتوانند بر اساس انتظارات به اهداف مورد نظر دست یابند.

تور آموزشی معمولاً شامل یک واحد برگزارکننده، مرکز آموزش به عنوان حامی و هدایت کننده و بازدیدکنندگان است که با توجه به شرایط مناطق می تواند موضوعات و اولویت های خاصی را به عنوان فعالیت یا تکنیک و فن در دستور کار قرار دهد. تورهای آموزشی شامل سه مرحله؛ قبل، حین و بعد از برگزاری می باشند که در هر مرحله برای دستیابی به اهداف باید اقداماتی صورت گیرد. در انتها نیز بحث سنجش اثربخشی بسیار حائز اهمیت است که باید توسط افراد متخصص انجام شود. برگزاری تور آموزشی باید به نحوی مدیریت شود، که کشاورزان بازدیدکننده بتوانند شیوه های جدید را یاد بگیرند. برای انجام تمامی مراحل ذکر شده باید اعضای تیم مدیریتی و اجرایی وظایف خود را بشناسد و بر اساس مراحل اقدام نماید.

فهرست منابع:

- اصلاحی، ع. ر. رفاعی، د. جعفری، س. (۱۳۹۷). روش‌های تدریس اثربخش با تأکید بر فناوری‌های نوین. تهران: آوای نور.
- حاجی‌میررحیمی، د. (۱۴۰۰). ارزشیابی پیامدهای اقتصادی-اجتماعی تورهای آموزشی، ترویجی و پژوهشی کشاورزان پیشرو. طرح پژوهشی (شماره فروست سامانه فیپاک: ۶۰۲۸۸). سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی.
- خورشیدی، عباس (۱۳۸۵). روش‌ها و فنون تدریس. تهران: انتشارات یسطرون (چاپ سوم).
- شاه‌پسند، م. ر. (۱۳۹۷). سایت الگویی و کانون یادگیری (رهیافت‌هایی نوین برای بهره‌گیری از ظرفیت جوامع محلی). تهران: اسرار علم.
- شاه‌پسند، م. ر. (۱۳۹۵). راهنمای اقدام در مراکز جهاد کشاورزی دهستان. کرج: نشر آموزش کشاورزی.
- شاه‌پسند، م. ر. شریفی، م. شریفی‌مقدم، م. (۱۳۹۴). اصول و مبانی تسهیلگری حرفه‌ای. تهران: دانشگاه جامع علمی کاربردی.
- فضلی‌خانی، م. (۱۳۸۵). راهنمای عملی روش‌های مشارکتی و فعال در فرآیند تدریس. تهران: آزمون نوین.

کاهان، د. (۱۳۸۹). خدمات ترویجی مدیریت مزرعه (نگاهی به تجارب جهانی). ترجمه محمدرضا شاهپسند و سیدجواد قریشی ابهری. (کرج: نشر آموزش کشاورزی).

کرامتی، م. ر. محبوب عشرت آبادی، ح. (۱۳۸۸). روش‌های تدریس پیشرفته (راهکارهای عملی برای مدرسان و معلمان). تهران: نشر یسطرون.

نوروزی، ع. حاجی میررحیمی، د. دریایی، ع. (۱۳۹۶). تورهای آموزشی، ترویجی و پژوهشی و نقش آنها در ارتقای دانش و مهارت بهره‌برداران بخش کشاورزی. تهران: اسرار علم.

David, S., Agordorku, S., Bassanaga, S., Couloud, J., Adu Kumi, M., Okuku, I., and Wandji, D. (2006). A guide for conducting farmer field schools on cocoa integrated crop and pest management. International Institute of Tropical Agriculture, Sustainable Tree Crops Program.

Groeneweg, K., Buyu, G., Romney, D., and Minjauw, B. (2006). Livestock Farmer Field School. Guidelines for Facilitation and Technical Manual. International Livestock Research Centre: Nairobi, Kenya.

مدیریت دانش در راستای نظام نوین ترویج

نشر آموزش کشاورزی